

11.09.24р. 35гр. укр. літ.

Доброго дня! Тема уроку. Багатозначність символічних образів. Камінний хрест – уособлення долі людини. Останній танець Івана Дідуха перед від'їздом із села як символ трагізму прощання з рідним краєм

Увага! Виконані завдання надсилати за електронною адресою:

moshev2020@icloud.com

Епіграф:

*Можна все на світі вибрати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину*
В. Симоненко

На минулому уроці ми почали роботу над твором Василя Стефаника «Камінний хрест». Тож давайте зараз згадаємо основні моменти життєвого та творчого шляху письменника.

Літературний диктант.

- Василь Стефаник — представник. (*«Покутської трійці»*).
- Василь Стефаник прославився в українській літературі як майстер. (*Психологічної новели*).
- Події в новелі «Камінний хрест» В. Стефаника відбуваються? (*Наприкінці ХІХ — на початку ХХ століття*).
- «Камінний хрест» за жанром? (*Новела*).
- Що стало причиною еміграції Дідуха? (*Бажання синів і дружини виїхати до Канади в пошуках кращої долі*).
- З якою твариною зіставляється Дідух? (*Конем*).
- Який танець наостанок станцювали Іван Дідух із дружиною? (*Полька*).
- Скільки років відслужив Іван у цісарській армії? (*Десять років*).
- Що символізує камінний хрест? (*Страдницьку долю селянина*).
- Що послугувало темою для написання новели? (*Еміграція галицького селянства за кордон*).
- Який художній засіб використано у реченні: «Вік свій збув на тім горбі»? (*Фразеологізм*).

– Хто про талант В. Стефаніка відгукнувся такими словами: «Його новели – якнайкращі народні пісні, у яких немає риторики, ані сентиментальності, а тільки наочне, голе, просте, непідфарбоване життя, дуже часто сумна дійсність, але оздоблена золотом найправдивішої поезії»? (Іван Франко).

Робота з епіграфом.

Уважно прочитайте епіграф до нашого уроку.

- Хто є автором цих слів та з якого твору вони?
- Чи згодні ви з цими словами? Чому саме? Відповідь обґрунтуйте.
- Чи пов'язаний цей вислів з темою нашого уроку? Чим саме? Відповідь обґрунтуйте.

«Склади ланцюжок».

Давайте спробуємо поділити новелу на складові частини і пригадати, що з кожної ми дізнались.

- **Експозиція.** (Розповідь про повернення Івана Дідуха з 10 років служби у війську, про горб, що залишився йому у спадок. Тяжка праця на горбі).
- **Зав'язка.** (Прихід гостей до хати Івана. Прощання з односельцями. Зізнання Івана у тому, що самому тоскно на душі. Екскурс в минуле: розповідь Івана про те, як сини дійшли до думки про виїзд. «Два роки нічого в хаті не говорилось, лише Канада та й Канада...». Він дуже жалкує, що молодь не хоче триматися землі своїх пращурів).
- **Розвиток дії.** (Гості пригощаються, ведуть розмови. Іван з Михайлом співають, як у молоді літа).
- **Кульмінація.** (Син нагадує батькові, що пора виходити. Люди плачуть. Іван з дружиною пускаються в танок. Сини силоміць виносять обох з хати).
- **Розв'язка.** (Односельці проводжають сім'ю Дідухів. Іван іде танцюючи. Уся процесія зупиняється біля хреста, що Іван поставив на горбі. Чоловік каже жінці, щоб знала, що там викарбувані їхні імена).

Інтерактивна гра «Інтерв'ю з Іваном Дідухом».

Завдання: якомога ближче до тексту дати відповіді на поставлені запитання, по можливості використовувати цитати.

- Журналіст: «Шановний Іване, розкажіть про вашу тяжку працю на горбі?»
- Іван Дідух: « Мене завжди пам'ятали в селі газдою, відтоді мав усе лиш одного коня і малий візок із дубовим дишлем. Коня запрягав у під руку, сам себе в борозну; на коня мав ремінну шлею і нашильник, а на себе накладав малу мотузяну шлею. Нашильника не потребував, бо лівою рукою спирав, може, ліпше, як нашильником. То як тягнули снопи з поля або гній у поле, то однако і на коні, і на мені жили виступали, однако нам обом під гору посторонки моцувалися, як струни, і однако з гори волочилися по землі.»
- Журналіст: «Іване, як і чому вас називають у селі?»
- Іван Дідух: «А ще мене кличуть в селі Переломаним. Маю у поясі хибу, бо все ходив схилений, як би два залізні крайки стягали тулуб до ніг. А сталося це зі мною так: сонце пражить, а я колінкою з гноєм наверх, аж шкіра з колін обскакує. Піт із-за кожного волоска просік, та й так ми солоно в роті, аж гірко. Ледве я добився на гору. А на горі такий вітрець дунув на мене, але такий легенький, що аж! А підіть же, як мене за мінуту почало ножами шпикати. Від цієї пригоди я ходив усе зібганий у поясі, а люди прозвали мене Переломаний.»
- Журналіст: «Чому ви не хочете їхати до Канади?»
- Іван Дідух: « Я певен, що Канада - це могила для мене і дружини. Ось що я казав жінці: «Не хотіла-с іти на цю Канаду, то підемо світами і розвіємося на старість, як лист по полі. Бог знає, як з нами буде... а я хочу з тобою перед цими нашими людьми проститися. Так, як шлюб ми перед ними брали, та так хочу перед ними попроситися з тобою на смерть. Може, тебе так кинуть у море, що я не буду видіти, а може, мене кинуть, що ти не меш видіти, та прости ми, стара, що-м ти не раз догодив, що-м, може, ті коли скривдив, прости мені і перший раз, і другий раз, і третій раз»
- Журналіст: «Іване, що ви залишили після себе на рідній землі?»
- Іван Дідух: « Камінний хрест зі своїм та жінчиним ім'ям, що поставив я на глиняному горбі, який усе своє життя обробляв тяжкою працею. Цей хрест – пам'ятник страждань сотень тисяч галицьких українців, що їх злидні погнали за океан. Ось що я сказав своїй пташці: «Видиш, стара, наш хрестик? Там є

відбито і твоє знамено. Не біси, є і моє, і твоє...».

Метод «Прес»

Василь Стефаник у творі розкрив ідею нерозривної єдності Івана Дідуха з рідною землею. За допомогою методу «Прес» довести цю думку:

- Позиція «Я вважаю, що...» (висловіть свою думку, поясніть, у чому полягає ваша точка зору).
- Обґрунтування «... тому що...» (наведіть причину виникнення цієї думки).
- Приклад «... наприклад...» (наведіть факти на доказ вашої думки, вони підсилять вашу позицію).
- Висновки «Отже, я вважаю...» (узагальніть свою думку, про те, що необхідно робити).

Робота над образами-символами.

- Що таке символ? (Умовне позначення якогось предмета, поняття або явища).
- Скажіть, будь ласка, усі символи твору є багатозначними чи однозначними? Чому? Відповідь обґрунтуйте.
- Новела багата на символи. Назвіть їх. (Хрест, горб, п'яний танець, осінні листки, могила тощо).
- Поясніть значення цих символів.

- горб (символ виснажливої селянської праці; тяжкої долі селянина; безталанності на батьківщині);
- п'яний танець Івана й Катерини (символ смерті, прощання-смерті з рідною землею);
- камінний хрест (пам'ятник родині Дідуха, усім емігрантам; символ терпіння й титанічної марної праці; символ могили для людини, заживо похованої тяжким життям; символ страдницької долі народу-трудівника);
- тужлива пісня про осінні листя (символ туги, жалю, нещасливої долі);

- образ хреста символізує страдницьку долю селянина, який усе життя гірко працював і однаково змушений покидати свою нивку, бо вона не спроможна його прогодувати.
- Дослідіть символіку образу коня у творі. (Муки, терпіння, безмежна працездатність, самовіддана любов до землі).
- Чому Іван і його кінь завжди змальовуються в парі? (Єдність).
  - Зачитайте порівняння волосся Івана з гривою. («Потряс сивим волоссям, як гривою, кованою із сталевих ниток»).
  - Чи можна назвати Івана Дідуха господарем, адже у нього був тільки один кінь?
  - Чи відповідає він за всіма ознаками цьому званню?
- Що таке потворне?
- Як письменник у потворному розкриває гарне? (Через красу експресивного руху життя всього світу).
- Які функції виконує потворне у творі? (Допомагає повно виявити колорит справжнього життя (де переплетене і гарне, і бридке), натякає на причину людських страждань на землі, глибше розкриває красу людського існування, яке може здійснюватися тільки в єдності з довколишнім світом).
- Чому ж Іван Дідух вирішив залишити батьківщину? (Заради кращого майбутнього дітей).
- Що робиться в його душі?
- Чим ускладнена драма селянина? (Він прощається не лише з малою батьківщиною, сільською громадою, а й з великою).
- Який засіб використовує В. Стефаник, щоб показати стан омертвіння людської душі? (Камінь).
- Що він символізує? (Омертвіння душі, втрата духовного життя, сльоза, «як перла по скалі», розрив зв'язку з рідною землею).
- Символічною є і назва новели «Камінний хрест». Назва неоднозначна. Що ж вона символізує? (Це масивний хрест, споруджений Іваном Дідухом на піщаному схилі як пам'ять про себе. Хрест — символ непосильної, нелюдської

праці. Нести важкий хрест має, крім прямого значення, ще й переносне — мучитись. Селянський хрест не просто важкий — він камінний. Хрест пов'язаний з образом «далекої могили»).

Коментар учителя: Іван Дідух залишив на полі, рясно политому його потом, пам'ятник по собі і своїй дружині. Йому ніби легше від того: не зникне безслідно, не розвіється, як лист по полю; пам'ять про нього залишиться на рідній землі. Камінний хрест переростає в образ-символ, що уособлює важку долю народу-трудівника. Він — пам'ятник тисячам українських селян, які так і не повернулися додому, засіваючи своїми кістями чужі землі.

– З чим у вас асоціюється танок Івана? (З похоронною обрядовістю: Дідухів ніби хоронили заживо. Всі збагнули, що старих Івана й Іванихи щойно не стало. Їхні душі лишилися витати над камінним хрестом).

– Які образи-символи ми ще не назвали? (образ місяця, роси, «живої води»).

– Дослідіть їхнє значення та роль у творі. (Місяць – передвісник чогось лиховісного, підсилення трагізму й абсурдності ситуації; Роса – еднаюча сила землі і космосу: кінські копита, колеса, Іванові п'яти, експресивний рух; «жива вода» – втрачене духовне життя Івана).

Складання таблиці «Символи твору».

Символ твору	Значення
Кінь	Муки, терпіння, безмежна працездатність, самовіддана любов до землі
Камінь	Омертвіння душі, втрата духовного життя, сльоза, «як перла по скалі», розрив зв'язку з рідною землею
Камінний хрест	Трагічної долі селянина-бідняка, душа хлібороба, страдницька доля, пам'ять, сумний докір нащадкам, пам'ятник тисячам українців, вирок соціальної дійсності, пересторога, любов до рідного краю, прадавній символ дерева життя, гармонії духовної та матеріальної первин у людині

Хата	знак душевного стану родини
Поріг	почуття героїв у крайньому, майже неможливому прояві
Місяць	передвісник чогось лиховісного, підсилення трагізму й абсурдності ситуації
Роса	єднаюча сила землі і космосу: кінські копита, колеса, Іванові п'яти, експресивний рух
«Жива вода»	втрачене духовне життя Івана

Підсумкова бесіда.

- Чи можемо сказати, що Іван Дідух був сильною особистістю?
- Кого вам нагадує герой за прагненням до ідеалу, завзятістю? (Ібсенівського будівничого Сольнеса).
- Символом чого став Іван? (Подвижницького буття народу).
- Твір здається сучасним і сьогодні. У чім секрет? (У диханні вічності).
- Чи можна назвати новелу літературним пам'ятником працьовитості і патріотизму українського народу?

«Незакінчене речення».

- Новела В.Стефаника «Камінний хрест» - це... (показ гнітючих переживань селянина, який виїздить на неминучу загибель у чужі й невідомі краї).
- Образ Івана Дідуха – це... (образ усього галицького селянства).
- Його трагедія – це... (трагедія всього краю, що несе камінний хрест нестатків і відчаю).
- Твори В.Стефаника – це... (своєрідний літопис народного життя, велика книга правди, написана кров'ю серця великого гуманіста).

Домашнє завдання

Дайте відповіді на запитання підручника, сторінки 241-242.

Прочитати повністю роман Володимира Винниченка «Сонячна машина».